

Демьяненко Б. Т., Бойко Н. В., Качур Л. Ю. Нарушение привязанности и механизмы формирования эмоциональных и поведенческих проблем в теории и практике психотерапевтической помощи

В статье рассматривается проблема нарушения привязанности и механизмы формирования эмоциональных нарушений с точки зрения интегративного подхода в психотерапии. Осуществлен анализ научных источников по данной проблеме и определена ее актуальность. Подробно проанализирована связь типов привязанности с функциональными и дисфункциональными копинг-стратегиями, а также с паттернами отношений. Обоснованно связь типов привязанности с схема-режимами в схема-терапии. Предложено выделение психологической и духовной привязанности, как различных уровней привязанности. Определена целесообразность применения определенных методик и техник для выяснения типа привязанности, диагностики нарушения привязанности, коррекции эмоциональных и поведенческих реакций. Указано на возможность интегрального подхода к решению эмоциональных и поведенческих проблем детей и взрослых путем сочетания различных уровней их изучения на базе теории привязанности.

Ключевые слова: безопасная и небезопасная привязанность, тип привязанности, детско-родительские отношения, копинг-стратегии, рескриптинг, схема-терапия.

Demyanenko B. T., Boyko N. V., Kachur L.Y. Violation attachment and formation mechanisms of emotional behavioral problems in the theory and practice of psychotherapeutic help

The article describe problem violations attachment and formation mechanisms of emotional behavioral violations from the point of view of integrative approach in psychotherapy. It presents analysis of scientific sources on this issue and determined its relevance. Detailed analysis of the relationship attachment style with functional and dysfunctional coping and patterns of relationships. Grounded connection attachment style scheme of the modes of therapy scheme. It is proposed to emphasize the psychological and spiritual attachment as different levels attachment. Determined the feasibility of certain methods and techniques to determine the attachment style, diagnosis of a violation attachment, correction of emotional and behavioral reactions. The article indicates the possibility of an integral approach to solving emotional and behavioral problems of children and adults through a combination of different levels of research of their problem on the basis of attachment theory.

Keywords: secure and insecure attachment, attachment style, child's-parents relations, coping, rescripting, schema therapy.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2017 р.

Статтю прийнято до друку 12.05.2017 р.

Рецензент: д. психол. н., проф. Руденко Л. М.

УДК: 159.973

Качмарик Х.В.

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ
У ДОШКІЛЬНІЙ УСТАНОВІ**

У статті представлено особливості організації психологічної корекції дітей з аутизмом у дошкільній установі, проаналізовано основні положення та принципи при її здійсненні. Розкрито одне із завдань психолога під час психологічної корекції: розробка індивідуальної програми розвитку. Розкрито корекційні методики і технології, які визнані у світі ефективними при аутистичних порушеннях розвитку та елементи яких автор статті модифікувала та використовувала у роботі з дітьми, а саме: терапія, орієнтована на розвиток сенсорної інтеграції, АВА-терапія, програма TEACH, система М. Монтесорі, використання альтернативної, допоміжної комунікації (за методикою PECS), методики розвитку міжособистісних стосунків, емоційної регуляції поведінки, а також базові програми дошкільної освіти тощо. Розглянуто структуру психологічної корекції, що передбачає реалізацію таких етапів: сенсорна інтеграція, встановлення емоційного контакту фахівця з аутичною дитиною, активізація пізнавальних психічних процесів. Розроблено зміст індивідуальної та групової форм роботи. Серед групових форм виокремлено соціальний тренінг та арттерапевтичну роботу.

Ключові слова: психологічна корекція, етапи психологічної корекції, індивідуальна програма розвитку, індивідуальна форма роботи, групова форма роботи, аутична дитина.

Психокорекційна робота з аутичними дітьми характеризується особливістю змісту, завдань, спеціальних форм її організації та особливістю застосування відомих та ефективних світових методик та корекційних прийомів. Під психологічною корекцією розуміють систему психолого-педагогічних заходів у поєднанні з медичною допомогою, спрямованих на подолання чи послаблення [4, с. 44],

виправлення, компенсацію недоліків, відхилень у психічному і фізичному розвитку дитини [7, с. 33]. Питання психологічної корекції осіб з порушеннями розвитку висвітлено у працях таких учених як: В. Бочелюк, М. Ільїна, І. Мамайчук, В. Синьов, Є. Синьова, А. Турубарова, зокрема дітей з аутизмом – у працях К. Островської, Т. Скрипник, В. Тарасун, Г. Хворової, Д. Шульженко та ін.

У статті представлено наукові результати впровадження психологічної корекції дітей з аутизмом в умовах дошкільної установи. Формувальний експеримент здійснювався на базі ДНЗ № 165 м. Львова в державній дошкільній групі для дітей з аутизмом, а також на базі БФ «Відкрите серце» для осіб із загальними розладами розвитку, Міжнародної громадської організації «Фонд допомоги дітям з синдромом аутизму «Дитина з майбутнім».

Під час організації і проведенні психологічної корекції дітей з аутизмом в умовах дошкільної установи ми спиралась на такі положення: особистість – це цілісна психологічна структура, яка формується в процесі життя людини на основі засвоєння нею суспільних форм свідомості і поведінки (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, П. Гальперін, О. Запорожець, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Д. Ельконін та ін.); кожна форма порушеного розвитку має свої цілі, завдання і методи корекції (І. Мамайчук, М. Ільїна).

Відтак ми дотримуємось таких принципів психологічної корекції дітей з аутизмом [2, 5, 7]:

- єдність діагностики і корекції; не заперечуючи цінності діагностичних даних, спостереження за дитиною безпосередньо в процесі психологічної корекції дасть психологові додаткову інформацію про особливості розвитку дитини;
- схема і підбір психокорекційних методів мають відповідати нозології захворювання дитини, особливостям її вікових характеристик, специфіці провідної діяльності, характерної для кожного вікового періоду (В. Лубовський);
- корекційна робота має будуватися не з урахуванням віку дитини, а залежно від рівня психічного розвитку дитини;
- співпраця батьків із психологом є важливою умовою ефективності психокорекційної роботи.

Окрім того, важливими є послідовність, поетапність у роботі; адекватність вимог можливостям дитини; помірна складність завдань; максимальне забезпечення емоційного комфорту; заохочення активності; надання самостійності; повторення та наполегливість; уникання ярликів (аутизм – не головна відмінна риса дитини); адекватне (коректне) використання похвали і заохочення, нагород і покарання; гнучкість у проведенні занять; акцент на позитивних сторонах дитини, створення ситуації успіху; лаконічність, ясність і послідовність інструкцій; слідування інтересам і прагненням дитини; комплексність (участь різних спеціалістів); структурування простору і часу, видів діяльності.

Одним із завдань психолога в межах психологічної корекції є розробка індивідуальних програм розвитку на основі даних про параметри психічного розвитку дитини, отриманих за результатами психологічної діагностики.

У психокорекційній роботі з дітьми з аутизмом та під час розробки індивідуальних програм розвитку ми використовуємо елементи різних корекційних методик і технологій, визнаних у світі ефективними при аутичних порушеннях розвитку. Ідеться про терапію, орієнтовану на розвиток сенсорної інтеграції, АВА-терапію (прикладного аналізу поведінки), програму TEACH, систему М. Монтесорі, використання альтернативної, допоміжної комунікації (за методикою PECS), методики розвитку міжособистісних стосунків, емоційної регуляції поведінки, а також базових програм дошкільної освіти («Програма розвитку дитини дошкільного віку», «Базова програма розвитку дітей дошкільного віку зі спектром аутистичних порушень»), методичних підходів, напрацьованих вітчизняною спеціальною педагогікою (корекція мовленнєвих порушень, розвитку вищих психічних функцій тощо).

За результатами психологічної діагностики, а саме, вивчення індивідуальних психологічних особливостей аутичних дітей, було виявлено сфери впливу для організації психологічної корекції (відповідно до результатів факторного, кореляційного та дискримінантного аналізів): активізація пізнавальних психічних процесів аутичної дитини, встановлення емоційного контакту фахівців з аутичною дитиною, сенсорна інтеграція аутичних дітей для подолання їх надвразливості, що докладніше висвітлено в інших статтях [8, с. 338–344].

Отже, психологічна корекція має свою структуру, що передбачає реалізацію таких етапів:

I. Сенсорна інтеграція аутичних дітей для подолання їх надвразливості.

Сенсорне виховання є обов'язковим компонентом у системі роботи будь-якого дошкільного навчального закладу і передбачає процес цілеспрямованого удосконалення й розвитку в дітей сенсорних процесів (відчуття, сприймання, уяви) [1]. Однак у роботі з дітьми з аутизмом ми говоримо про терапію сенсорних розладів, а саме, сенсорну інтеграцію, метою якої є допомогти дитині досягнути максимальної інформації від навколишнього середовища і власного тіла, виробити толерантність до зовнішніх подразників.

Сенсорна інтеграція – це нейробіологічна діяльність мозку, яка відбувається в організмі кожної людини. У разі порушення мозок і нервова система загалом не можуть одночасно інтегрувати інформацію, що надходить від органів чуття. Як наслідок, інформація, що надходить до мозку, неправильно опрацьована, відтак виникають розлади сприйняття, рухових навичок, гри, навичок самообслуговування, поведінки і навчання [11, с. 49].

Подолання сенсорної надвразливості відбувається за допомогою програм сенсорної стимуляції, яку виконує психолог в умовах дошкільної установи. Існує кабінет або куток в кімнаті «сенсорної інтеграції», який спеціально обладнаний для стимулювання систем відчуття: качалки, гамаки, басейни, наповнені кульками (кулькові басейни), м'ячі з різноманітними наповнювачами, наприклад, з грубо подрібненого пінопласту, а також різної консистенції, різнобарвні освітлювачі, генератори запахів, спеціальна музика, світлові, звукові і тактильні настінні панелі.

У роботі над сенсорною інтеграцією аутичних дітей для подолання їх надвразливості ми дотримувались таких принципів: терапія має стосуватись передусім тих сфер, у яких в конкретної дитини простежуються стереотипи; поєднання стимуляції різних систем; особа, з якою проводять терапію, повинна бути активною, тобто сама вибирати те, що їй приємно, чого вона потребує; програма виконується в чітко визначеному місці з мінімальною кількістю подразників і в чітко визначений час дня; терапія сенсорних розладів передбачає систематичність виконання.

Усі вправи, що використовуються для сенсорної інтеграції аутичних дітей, можна поділити на такі групи: вправи, спрямовані на візуальну і зорово-рухову стимуляцію; вправи, спрямовані на слухову стимуляцію; вправи, спрямовані на нюхову стимуляцію; вправи, що стимулюють реакції дитини на різні смаки; вправи, спрямовані на тактильну стимуляцію; вправи, що стимулюють пропріоцептивну систему відчуттів.

II. Встановлення емоційного контакту спеціалістів з аутичною дитиною.

Сенсорна інтеграція аутичних дітей сприяє подоланню їх надвразливості, а отже, покращенню адекватності сприйняття та усіх видів відчуттів: зорових, слухових, смакових, тактильних та пропріоцептивних. Зниження порогу дискомфорту, покращення адекватності сенсорних реакцій (а саме, зорового і слухового сприйняття), поява орієнтаційної реакції сприяють більш цілеспрямованій поведінці та підвищенню пізнавальної активності. Дитина здатна на тривалий час сконцентруватися на предметах, що її цікавлять. У такий спосіб психологові вдається привернути увагу дитини цікавими забавками, а згодом й увагу до себе та спільної діяльності. Отже, психолог може частково перейти до реалізації наступного етапу індивідуальної програми розвитку.

III. Активізація пізнавальних процесів аутичної дитини.

Активізація пізнавальних процесів аутичної дитини передбачає комплексний вплив на розвиток таких сфер, як: 1) розвиток загальної моторики та зорово-рухової координації: великої моторики, а також рівноваги, латералізації; малої моторики пальців рук; артикуляційної моторики; 2) робота над формуванням адекватності зорового сприйняття; 3) робота над формуванням адекватності слухового сприйняття; 4) розвиток мануальних здібностей, графомоторики; 5) розвиток пізнавальних здібностей; 6) розвиток мови та комунікативних здібностей; 7) налагодження відносин з терапевтом; 8) розвиток сфери наслідування.

У роботі з дітьми з аутизмом в умовах дошкільної установи використовують і групові, і індивідуальні форми роботи. Однак досвід роботи засвідчує, що заняття, спрямовані на розвиток пізнавальних процесів, доцільно проводити з дитиною індивідуально.

Організація індивідуальної форми роботи

Для кожної дитини в садочку, окрім групових занять, що відбуваються протягом дня, обов'язково

передбачені індивідуальні заняття. Їх проводять в окремій, спеціально обладнаній кімнаті, де є мінімум подразників. У такій кімнаті обов'язково має бути стіл і два крісла для спільної діяльності дитини і психолога, килим для роботи на підлозі, а також дидактичні матеріали. Для кожної дитини заняття має відбуватися в один і той самий чітко визначений час дня. Для проведення заняття на листку паперу формату А4 має бути надрукований чіткий перелік завдань (не більше ніж сім) для розвитку усіх зазначених вище сфер, а також мають бути піктограми, що зображують виконання того чи іншого виду діяльності. Водночас психолог повинен мати завдання «про запас». Скажімо, залежно від можливостей дитини, її пізнавальних інтересів та здатності концентрувати увагу на тривалій час кількість завдань можна незначно збільшити. Окрім того, дитина може відмовитися виконувати якесь з передбачених завдань, у такому разі психолог повинен замінити його іншим. Заняття проводиться за столом від 15 хвилин до години, передбачає чітку структуру та послідовність виконання. Перед дитиною кладеться листок з видрукованою назвою завдань та ставиться дві коробки. Одна коробка з дидактичними матеріалами, що потрібні для виконання завдань, ставиться з одного боку столу, інша, порожня – з іншого боку столу. Виконавши завдання, на листку паперу з роздрукованими завданнями обводиться в кружечок номер виконаного завдання або ставиться напроти нього позначка, що свідчить про виконання завдання. Використані матеріали перекладають у порожню коробку. Така структурованість заняття (що передбачено програмою TEACH) робить його передбачуваним для дитини та сприяє ефективності його проведення.

Гра за вибором дитини як винагорода

Слід зазначити, що під час і після виконання кожного завдання варто хвалити дитину за досягнення навіть незначних успіхів. Це може бути словесна похвала, яка виражається також в усмішці психолога, його позі та жестах. Наприкінці кожного заняття важливо надання позитивного підкріплення у формі улюбленої діяльності дитини, наприклад, можна дозволити їй погратись улюбленою іграшкою. Часто діти вибирають мильні бульбашки, можливість погратись у кульковому басейні тощо. Однак психолог з метою психологічної корекції може сам запропонувати види діяльності, ігри і заняття, які будуть цікавими для дитини. Варто пам'ятати, що гра чи вид діяльності, яку ми пропонуємо, повинні відповідати інтересам дитини, вона має виконувати її із задоволенням та сприймати як винагороду за докладені зусилля та власні успіхи. У своїй практиці ми часто пропонуємо й використовуємо такі види діяльності, як малювання, різноманітні аплікації, ліпка з пластиліну, що сприяють зняттю внутрішньої напруги дитини, розвитку сфери наслідування, уяви та творчості, надають можливості імпровізації. Багатьом дітям до вподоби настільні ігри: доміно, шахи, лото, гра «меморі» тощо, які вимагають дотримання певних правил, почерговості виконання, сприяють розвитку сфери наслідування й розумової діяльності дитини. Крім того, такі ігри містять елемент змагання та викликають великий інтерес у дітей. Інші діти позитивно відгукуються на рухові ігри, зокрема ігри з м'ячем: котіння, кидання м'яча, а також гойдання на великому м'ячі, іграшковому коні, повзання тунелем тощо, що також сприяє розвитку і великої моторики, і соціальної взаємодії, виникненню позитивних емоцій у дитини.

Виокремимо методичні вимоги й рекомендації до занять, що сприяють ефективності їх проведення: мінімізація відволікаючих факторів; оптимальний вибір часу (дитина не повинна бути втомлена чи голодна); відносна стабільність місця і часу проведення; необхідні для виконання вправ матеріали потрібно приготувати заздалегідь; на початкових стадіях використання реальних предметів, пізніше – зображень; супровід вербальних інструкцій наочними демонстраціями; систематичність проведення.

Організація групової форми роботи

З дітьми в дошкільній установі проводять і групові заняття та ігри, що передбачають взаємодію дитини з однолітками. Часто ефективніше проводити їх після індивідуального підготовчого етапу роботи. Загалом роботу дошкільної установи організовано за чітким розпорядком дня, тобто час структуровано, а це сприяє ефективності роботи з аутичними дітьми.

Докладніше розгляньмо різновиди групових занять.

Як відомо, порушення соціального розвитку є симптомом, що входить до тріади аутизму. Соціальний розвиток відбувається в процесі соціалізації та вирізняється процесом засвоєння і відтворення індивідом соціального досвіду, які відбуваються у спілкуванні та діяльності [10]. Всі

напрями роботи з дитиною в дошкільній установі так чи інакше спрямовані на її соціалізацію. За допомогою соціального тренінгу ми готуємо дитину до самостійного життя: вона має засвоїти соціальний досвід, а також навчитися застосовувати його в повсякденному житті. Ідеться, зокрема, про:

- формування навичок соціальної взаємодії та комунікації, які є необхідними для життя в колективі та суспільстві загалом:
 - вміння підтримувати зоровий контакт;
 - навички вербальної і невербальної комунікації: вміння висловитись, зокрема вміти запитати, відповісти, попросити про допомогу, повідомити (заявити) про свої потреби, вміння слухати;
 - розпізнавання / інтерпретація емоцій інших людей;
 - врахування потреб інших людей;
 - вміння чекати своєї черги (дотримуватися почерговості);
 - вміння притримуватися теми розмови;
 - вміння дотримуватись загальноприйнятих правил, прийнятих у суспільстві;
 - розуміння значення ідіом;
- формування побутових навичок та вмінь, необхідних для повсякденного життя (навички самообслуговування): вміння самостійно їсти, одягатися, роздягатися, обслуговувати себе в туалеті тощо;
- формування навичок, необхідних в різних життєвих ситуаціях: вміння поводитися в магазині, транспорті, на вулиці (вміння переходити дорогу, орієнтуючись на світлофор) тощо.

Формування цих вмінь та навичок передбачає вміння розуміти і зчитувати соціальні сигнали.

Арттерапія – це вид психотерапії і психологічної корекції, що ґрунтується на мистецтві і творчості. Завдяки терапії мистецтвом дитина отримує додаткові методи комунікації з оточенням, має можливість позитивно виражати свої емоції, формувати їх і часто тренує концентрацію. В межах арттерапевтичних занять з аутичними дітьми проводять такі види занять: спільне малювання (фломастерами, олівцями, крейдою, різними фарбами); ігри з природними і пластичними матеріалами (пластиліном, тістом, глиною); робота з піском; робота з папером (виготовлення аплікацій, колажів).

Метою арттерапевтичних методик є зняття внутрішньої напруги, корекція емоційно-вольової сфери; активізація уваги; розвиток концентрації уваги; активізація мовлення; розвиток комунікативних навичок; активізація пізнавальної діяльності; формування позитивної мотивації до самостійної діяльності; формування відчуття прекрасного; релаксація.

Зазначимо, що представлена програма психологічної корекції, застосована під час психологічного супроводу, виявилася ефективною, що докладніше описано в іншій нашій статті [9, с. 168–174]. Отже, психокорекційна робота з аутичною дитиною передбачає різноманітність методів та форм її проведення. На сьогодні вже напрацьовано достатній методичний інструментарій, вміле використання якого створить сприятливі умови для розвитку дитини.

Використана література

1. Білан О.І. Заняття з сенсорного виховання дітей раннього віку / О.І. Білан. – Львів : Проман, 2008. – 48 с.
2. Кузікова С.Б. Теорія і практика вікової психокорекції : навч. посіб. / С.Б. Кузікова. – Суми : Університ. кн., 2006. – 384 с.
3. Лебединская К.С. Диагностика раннего детского аутизма / К.С. Лебединская, О.С. Никольская. – М. : Просвещение, 1991.
4. Логопсихология : учеб.-метод. пособие / авт.-сост. С.В. Лауткина. – Витебск : Изд-во УО «ВГУ им. П.М. Машерова», 2007. – 174 с.
5. Лютова Е.К. Шпаргалка для родителей: психокоррекционная работа с гиперактивными, агрессивными, тревожными и аутичными детьми / Е.К. Лютова, Г.Б. Моница. – СПб. : Речь, 2002. – 136 с.
6. Мамайчук И.И. Психологическая помощь детям с проблемами в развитии / И.И. Мамайчук. – СПб. : Речь, 2001. – 220 с.
7. Мамайчук И.И. Помощь психолога ребенку с задержкой психического развития : науч.-практ. руководство / И.И. Мамайчук, М.Н. Ильина. – СПб. : Речь, 2004. – 352 с.
8. Островська К.О. Особливості індивідуального маршруту психологічного супроводу аутичної дитини в умовах дошкільної установи / К.О. Островська, Х.В. Качмарик // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Сер. 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. – № 24. –

С. 338–344.

9. Островська К.О. Оцінка ефективності психологічного супроводу дітей з аутизмом / К.О. Островська, Х.В. Качмарик // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Сер. 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць / за ред. В.М. Синьова. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2016. – Вип. 31. – С. 168–174.

10. Соціальний супровід дітей з аутизмом під час навчання / К.О. Островська, Ю.В. Рибак, У.Р. Мельник та ін. – Львів : Тріада плюс, 2009. – 188 с.

11. Sekulowicz M. Metoda Integracji Sensorycznej w diagnozie i terapii dzieci z autyzmem / M. Sekulowicz // Terapie wspomagające rozwój osob z autyzmem / pod red. nauk. Jacka J. Blesznskiego. – Krakow : Impuls, 2011. – S. 49–56.

References

1. Bilan O.I. Zanyattya z sensornoho vychovannya ditej rann'oho viku / O.I. Bilan. – L'viv : Proman, 2008. – 48 s.

2. Kuzikova S.B. Teoriya i praktyka vikovoyi psixokorekciyi : navch. posib. / S.B. Kuzikova. – Sumy : Universyt. kn., 2006. – 384 s.

3. Lebedinskaja K.S. Diagnostika rannego detskogo autizma / K.S. Lebedinskaja, O.S. Nikol'skaja. – M. : Prosveshhenie, 1991.

4. Logopsihologija : ucheb.-metod. posobie / avt.-sost. S.V. Lautkina. – Vitebsk : Izd-vo UO «VGU im. P.M. Masherova», 2007. – 174 s.

5. Ljutova E.K. Shpargalka dlja roditel'ej: psihokorekcionnaja rabota s giperaktivnymi, agressivnymi, trevozhnymi i autichnymi det'mi / E.K. Ljutova, G.B. Monina. – SPb. : Rech', 2002. – 136 s.

6. Mamajchuk I.I. Psiholicheskaja pomoshh' detjam s problemami v razvitii / I.I. Mamajchuk. – SPb. : Rech', 2001. – 220 s.

7. Mamajchuk I.I. Pomoshh' psihologa rebenku s zaderzhkoj psihicheskogo razvitija : nauch.-prakt. rukovodstvo / I.I. Mamajchuk, M.N. Il'ina. – SPb. : Rech', 2004. – 352 s.

8. Ostrovs'ka K.O. Osoblyvosti individual'nogo marshrutu psixolohichnogo suprovodu autychnoyi dytyny v umovax doshkil'noyi ustanovy / K.O. Ostrovs'ka, X.V. Kachmaryk // Naukovyj chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Ser. 19 : Korekciyna pedahohika ta special'na psixolohiya : zb. nauk. prac'. – K. : NPU im. M.P. Drahomanova, 2013. – № 24. – S. 338–344.

9. Ostrovs'ka K.O. Ocinka efektyvnosti psixolohichnogo suprovodu ditej z autyzmom / K.O. Ostrovs'ka, X.V. Kachmaryk // Naukovyj chasopys NPU im. M.P. Drahomanova. Ser. 19 : Korekciyna pedahohika ta special'na psixolohiya : zb. nauk. prac' / za red. V.M. Syn'ova. – K. : NPU im. M.P. Drahomanova, 2016. – Vyp. 31. – S. 168–174.

10. Social'nyj suprovod ditej z autyzmom pid chas navchannya / K.O. Ostrovs'ka, Yu.V. Rybak, U.R. Mel'nyk ta in. – L'viv : Triada plyus, 2009. – 188 s.

11. Sekulowicz M. Metoda Integracji Sensorycznej w diagnozie i terapii dzieci z autyzmem / M. Sekulowicz // Terapie wspomagające rozwój osob z autyzmem / pod red. nauk. Jacka J. Blesznskiego. – Krakow : Impuls, 2011. – S. 49–56.

Качмарик Х.В. Особенности организации психологической коррекции детей с аутизмом в дошкольном учреждении

В статье рассмотрена проблема организации психологической коррекции детей с аутизмом в дошкольном учреждении. В частности, проанализированы основные положения и принципы при ее осуществлении. Одной из задач психолога в пределах психологической коррекции отмечено разработку индивидуальной программы. Указано коррекционные методики и технологии, которые признаны в мире эффективными при аутичных нарушениях развития и элементы которых автор статьи использовала в работе с детьми: терапия, ориентированная на развитие сенсорной интеграции, АВА-терапия, программа TEACH, система М. Монтессори, использование альтернативной, вспомогательной коммуникации (по методике PECS), методики развития межличностных отношений, эмоциональной регуляции поведения, а также базовые программы дошкольного образования и т.д. Рассмотрена структура психологической коррекции предусматривает реализацию следующих этапов: сенсорная интеграция аутичных детей, установление эмоционального контакта специалистов с аутичным ребенком, активизация познавательных психических процессов. Описаны особенности организации индивидуальной и групповых форм работы. Среди групповых форм выделены социальный тренинг и арттерапию.

Ключевые слова: психологическая коррекция, этапы психологической коррекции, индивидуальная программа развития, индивидуальная форма работы, групповая форма работы, аутичный ребенок.

Kachmaryk Kh. V. The peculiarities of psychological treatment of children with autism in preschool institutions.

The article analyzes the features of the organization of the psychological treatment of children with autism in preschool institutions. The basic terms and principles in its implementation are given. The correction techniques and technologies that are recognized worldwide effective in autistic disorders and the elements of which we used to work

with autistic children are indicated. The structure of psychological treatment that involves the implementation of the following stages is examined: the sensory integration of autistic children, the emotional contact establishment of the specialists with an autistic child, cognitive mental processes activation. The features of the organization of individual and group forms of work are described. Social work training and art therapy work are defined among the group forms.

Keywords: psychological correction, psychological treatment stages, individual development program, the individual form of work, the group form of work, autistic child.

Стаття надійшла до редакції 04.05.2017р.

Статтю прийнято до друку 04.05.2017р.

Рецензент д.психол.н., проф. Шульженко Д.І.

УДК: 376 - 053.2/5 : 615.851

Матяш І.М., Панета О.В.

ЧУЙНІСТЬ, ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ПСИХОЕМОЦІЙНОГО НАЛАШТУВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ АРТ-ТЕРАПІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Стаття присвячена вивченню проблеми чуйності як основи психологічного емоційного налаштування на уроках арт-терапії для дітей з особливими потребами.

У статті розглядається чуйність як професійно-значима та невід'ємна якість педагогів на уроках арт-терапії. Представлені алгоритми, що входять до занять з арт-терапії, розвивають чуйність у дітей з особливими потребами. Визначено, що на таких заняттях, під час яких школярі можуть вживатися в образи вигаданих та знайомих їм героїв казок, діти здатні розвивати прояви цього поняття, а також знижувати інтенсивність переживання негативних емоцій і розвивати потребу контролювати зовнішні прояви власних емоцій.

Ключові слова: арт-терапія, чуйність, діти з особливими потребами.

Згідно з даними ВОЗ, за останні роки, психічне здоров'я дитячого населення помітно погіршується, кожна четверта із п'яти дітей має когнітивні, фізичні, емоційні або поведінкові проблеми [5].

Психіатри України б'ють на сполох, статистика показує невтішні факти. Якщо в минулому столітті на тисячу дітей народжувалося одна або дві хворі дитини, на сьогодні на сто дітей одна дитина народжується хворою. Все більше з'являється дітей з розладами аутичного спектру, Даун Синдрому, епілепсії [5]. Саме для вітчизняної системи освіти вельми важливим є питання реалізації можливостей таких дітей. І мабуть тому ми все більше чуємо слово «терапія» в освітньому просторі. Нова ера несе нові реформи в освіту, новітні техніки та інноваційні технології. Тому психологи і психотерапевти радять включати в уроки для дітей з особливими освітніми потребами, елементи арт-терапії.

Арт-терапія - це направлення в психотерапії і в психологічній корекції, яке базується на мистецтві і творчості. Під арт-терапією ми розуміємо творчість, яка взаємодіє мистецтвом на психоемоційному рівні хворої дитини [7]. Першочергово арт-терапія виникла в контексті теоретичних ідей З.Фрейда і К. Юнга, а пізніше в теорії моделі розвитку особистості А.Маслоу.

Термін «арт-терапія», став використовувати англійський лікар Адріан Хілл в 40-ві роки минулого століття, працюючи з хворими на туберкульоз в лікарнях Великобританії. Він помітив, що заняття мистецтвом відволікають тяжкохворих від хвилювань і допомагають справитися з хворобою. Основна мета арт-терапії складається в гармонізації розвитку особистості через розвиток здібності самовираження і самопізнання. З точки зору представника класичного психоаналізу, основним механізмом корекційної взаємодії в арт-терапії є механізм театральної діяльності [7].

Базовими особливостями арт-терапевтичної театральної діяльності є створення безпечного простору для вираження себе, заохочення до участі та самовираженні дітей із порушеннями розумового розвитку та їх батьків, при цьому є важливою наявність естетичних якостей у творчому процесі. Дитина приймається у будь-якому психоемоційному стані, важливим є трансформація її негативних стереотипів поведінки в позитивні або нові.

На театральних заняттях учні оволодівають театральними навичками, розвивають образне уявлення, вчаться емоційній виразності, виконують вправи, які допомагають у формуванні дикції, ритмічності, здатності до виразного руху. Задля того, щоб проявити себе, знайти засоби для самовиразу.